

Vietnam in drie beelden

ICOONFOTO'S UIT DE OORLOG IN VIETNAM

Foto: Fresh Images/Reporters/Associated Press

Beroemd maar bewerkt

In elk boek over Vietnam staat deze foto van het naakte en huilende meisje Kim Phuc dat wegrent na een napalmbombardement van de Zuidvietnamese luchtmacht. Logisch, want de foto laat vrij goed zien wat de gevolgen zijn van napalm dat in grote mate gebruikt werd in de Vietnamoorlog. Maar het toont ook duidelijk het leed van burgers in een oorlog of in dit geval, het verdriet van kinderen. In het havo-katern van Geschiedenis Werkplaats (Noordhoff Uitgevers) staat dan ook 'Als geen ander verbeeldde hij [red: de foto] de gruwelijkheid en zinloosheid van de oorlog. Dit was wat de oorlog betekende voor gewone mensen'. (pag. 77) En het havo-examenkatern van Feniks (ThiemeMeulenhoff) schrijft 'Weinig foto's brachten het leed van de moderne oorlogvoering zo schrijnend in beeld als in 1972 die van het gillende naakte meisje Kim Phuc en haar broertje' (pag. 47).

Opvallend is echter dat geen enkel katern de originele foto plaatst maar een uitgesneden variant. Heel vreemd is dit overigens niet, want het persbureau Associated Press heeft de foto van begin af aan afgesneden en het

is dan ook deze verkleinde variant die verkozen werd tot World Press Photo of the Year 1972.

Wanneer je de oorspronkelijke foto bekijkt, kun je twee redenen voor dit 'croppen' verzinnen. Allereerst is er rechts nogal een 'storend element'. Want wat doet die journalist? Hij kijkt niet op of om maar lijkt onverstoorbaar zijn fotorolletje te verwisselen. Door het afsnijden van de rechterkant staat Kim Phuc ook plots in het midden van het beeld. En daarmee is de foto ook echt een stuk beter geworden wanneer je wilt dat de aandacht volledig naar haar uit gaat. Bij het origineel zou je in eerste instantie naar het huilende jongetje kijken dat links op de voorgrond rent en pas daarna valt je oog op het napalmmeisje. Door het snijden in het beeld wordt de boodschap van de foto dus duidelijker gericht op het leed van het kind.

Maar de foto is niet alleen bijgeknipt. Veel mensen weten niet dat de oorspronkelijke foto in de donkere kamer ook nog eens bijgewerkt is. U mag drie keer raden wat er gebeurd is. Vragen en oplossingen kunt u sturen naar kleppe@fhk.eur.nl

Martijn Kleppe doet promotieonderzoek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam naar Nederlandse icoonfoto's. Voor meer informatie zie www.fhk.eur.nl/kleppe.

Dekolonisatie en

Dekolonisatie en Koude oorlog in Vietnam

Erasmus
ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

Rol van de media

Het gezegde 'een beeld zegt meer dan duizend woorden' kan ik niet meer horen. Het lijkt misschien zo maar het klopt gewoon niet. Sterker nog, je hebt meer dan duizend woorden nodig om een foto te begrijpen. Niet alleen moet je elementen op een foto herkennen en benoemen maar je moet ook weten wat de symboliek is. Dit geldt ook bij onderstaande foto die gepubliceerd is in onder andere de examenkaternen van *Memo* (pag. 48) en *Feniks* havo (pag. 78) en vwo (pag. 82) terwijl een soortgelijk beeld ook in het katern staat van *Nijgh-Versluys* (pag. 60) en *Geschiedenis Werkplaats* (pag. 83). De betekenis van de foto lijkt misschien duidelijk op het eerste gezicht maar er zit meer in dan je denkt. Als je onderzoek doet naar icoonfoto's ontwikkel je daar een antenne voor. Zeker wanneer je op je werk plots een 'bijna-icoonfoto' in je ooghoek ziet. Op een poster voor een nascholingsconferentie zag ik Kim

Phuc staan maar wie schetste mijn verbazing? Niet de bekende (afgeknipte en bewerkte) foto van het napalmmeisje stond op de aankondiging maar een beeld van een andere fotograaf dat een paar seconden later gemaakt was. Op deze foto staat weliswaar Kim Phuc maar niet in paniek. Nee, op deze foto rent ze richting de fotograaf maar ogenschijnlijk niet schreeuwend van de pijn. Haar broertje naast haar huilt daarentegen wel en het meisje naast hem heeft haar hoofd gebogen om te kijken wat er achter hen gebeurt. Het kan zijn dat ze naar de rook van het bombardement kijkt. Maar wellicht kijkt ze naar de cameramensen die inmiddels achter hen staan.

Deze foto zie je zelden en ik vond het ook niet in de examenkaternen die ik heb ingezien. Des te interessanter was het dus dat mijn collega's uitgerekend dit beeld op de poster hebben gezet. Meteen was ik nieuwsgierig. Wilden de organisatoren origineel zijn? Of waren ze bang dat de beeldrechten voor de bekende icoonfoto (te) veel zouden kosten? Wat betreft het laatste bleek al snel dat ze niet konden achterhalen wie de rechten van deze foto bezat. En aangezien het in een kleine oplage op enkele posters verscheen, hoefden er volgens hen sowieso geen beeldrechten betaald te worden. 'Jammer' dacht ik, want vaak zijn dit soort praktische zaken juist belangrijke redenen om een foto wel of niet te plaatsen. Maar na wat doorvragen werd het pas echt interessant. Want de organisatie wilde niet alleen origineel zijn maar ook een element in de foto hebben dat volgens

hen juist ontbreekt op de bekende icoonfoto. Maar al te graag wilden zij juist wel journalisten op de foto hebben omdat de rol van media ook veel aandacht kreeg op de conferentie. Even keek ik mijn collega ongelovig aan toen hij dit vertelde. Want dit was toch een prachtige kans geweest om de ongesneden variant van het bekend icoonbeeld op de poster te plaatsen? Maar toen dacht ik meteen aan het beoogde publiek op de conferentie: leraren die de foto van Kim Phuc natuurlijk ook kunnen dromen. Daarom werden zij met dit onbekende beeld vast en zeker net zo aangetrokken tot de poster als ik. En dat bleek, de conferentie was een succes. En al helemaal de workshop waarin een prachtig voorbeeld werd gegeven wat je met foto's in de klas kunt doen. Ik kan ook een opdracht verzinnen: zoek een foto met daarop een personificatie van het leed van kinderen in een oorlog maar waarop ook de rol van de media duidelijk wordt. Twee antwoorden zijn mogelijk.

Betekenis

Een beeldanalyse begint simpel. Stap 1: wat zie je?

Een man gekleed in groene kleding, duwt een Amerikaanse vlag tegen een muur met namen terwijl een andere hand op zijn schouder ligt. Niet meer en minder maar dit is wel cruciaal om het totale beeld te begrijpen. Want bij de tweede stap probeer je uit te leggen wat deze onderdelen betekenen. En dan is de nodige kennis vereist. De meeste scholieren zullen zien dat de man een legeruniform aan heeft en zullen wellicht ook begrijpen dat de namen op een monument staan en verwijzen naar soldaten die zijn omgekomen. Enkele zullen opmerken dat het

hoofd van de man gebogen is alsof hij verdrietig is. En ook de hand op zijn schouder van iemand anders (die geen legerkleding aanheeft) zal snel gezien worden en geïnterpreteerd worden als een ondersteunend gebaar. Maar lang niet iedereen zal zien dat de Amerikaanse vlag op een bepaalde manier is opgevouwen. Dit wordt alleen gedaan met de vlag die over de kist ligt van een gesneuvelde soldaat bij diens begrafenis en wordt na afloop uitgereikt aan een belangrijk familielid of dierbare. En tenslotte zal slechts een enkeling weten welk monument dit is. Het gaat hier om het *Vietnam Veterans Memorial* of ook wel *The Wall* in Washington waarop maar liefst 58.261 namen van omgekomen soldaten staan. Er is lang over het monument gedebatteerd en al bij de bouw werd duidelijk dat het beladen was toen verscheidene veteranen hun *purple heart*, een onderscheiding voor gewonde militairen, in het cement gooiden. Dit beladen monument gecombineerd met de verdrietige veteraan die ook nog eens een vlag

beet heeft die verwijst naar een omgekomen kameraad, geeft deze foto een betekenis die op verschillende manieren verbeeld wordt. Het staat ook niet voor niets op elke pagina van www.thewall-usa.com, de website van het monument.

Deze foto is dus niet alleen mooi, alle elementen vertellen een verhaal dat duidelijker en sterker wordt wanneer je elk onderdeel opmerkt en kunt duiden. Dan vormt het een verhaal dat de kijker zelf uit het beeld moet halen en waarvoor in dit geval 400 woorden eigenlijk te weinig zijn.

Vietnamveteraan bij The Wall in Washington. Foto uit 1985. Peter Marlow/Magnum Photos/Hollandse Hoogte.